

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Вивчено інформаційну базу аналізу фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва. Виділено особливості методики аналізу витрат і доходів, показників рентабельності, а також основні недоліки аналізу фінансових результатів малих підприємств.

Аннотация. Изучена информационная база анализа финансовых результатов субъектов малого предпринимательства. Выделены особенности методики анализа расходов и доходов, показателей рентабельности, а также основные недостатки анализа финансовых результатов малых предприятий.

Annotation. This paper studied data base of the analysis of small businesses' financial performance. The author identified the features of the methods of analysis of costs and revenues, profit margins, and the main weaknesses of the analysis of small businesses' financial performance.

Ключові слова: фінансові результати, суб'єкт малого підприємництва, витрати, доходи.

Згідно з чинним законодавством, суб'єктами малого підприємництва визнаються юридичні особи, в яких чисельність працюючих не перевищує 50 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на рік не перевищує 1 млн гривень [1]. При цьому особлива побудова форм звітності суб'єктів малого підприємництва призводить до неможливості застосування загальної методики фінансового аналізу. Деякі етапи і показники методики [2] втрачають свій економічний сенс зважаючи на скорочення подання інформації про фінансовий стан суб'єкта малого підприємництва. Тому виникає потреба в систематизації та побудові методики аналізу фінансового стану суб'єктів малого підприємництва з урахуванням особливостей звітності малих підприємств.

У науковій літературі питання аналізу фінансових результатів досліджували Єфімова О. В., Шеремет А. Д., Сайфулін А. Д., Русак Н. А., Павловська О. В. [3], Цал-Цалко Ю. С., Іваніско В. В. [4] та інші, але в їх роботах відсутні особливості, застосовувані на малих підприємствах.

Метою дослідження є вдосконалення методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємств малого бізнесу на основі вивчення інформаційної бази фінансового аналізу суб'єктів малого підприємництва.

Для досягнення мети в процесі дослідження були поставлені такі завдання: визначити сутність та зміст поняття "мале підприємство", проаналізувати теоретичні аспекти аналізу фінансових результатів малих підприємств, проаналізувати інформаційну базу аналізу фінансових результатів, визначити проблеми розвитку аналізу фінансових результатів на малих підприємствах та запропонувати науково-практичні засади щодо їх усунення.

Об'єктом дослідження є аналіз фінансових результатів на малих підприємствах.

Предметом дослідження є проблеми застосування загальноприйнятих методик до аналізу фінансових результатів підприємства.

Передусім слід з'ясувати, яка інформаційна база є для аналізу фінансових результатів малого підприємства. Інформаційною базою аналізу фінансових результатів є, в-першу чергу, дані фінансової звітності. Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва представлена двома формами – форма № 1-м "Баланс" та форма № 2-м "Звіт про фінансові результати", складання яких регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва" (П(С)БО 25).

Головна відмінність цих форм звітності від загальноприйнятих полягає в скороченні кількості й укрупненні статей балансу (при збереженні нумерації рядків) і особливій побудові "Звіту про фінансові результати". Зазначені відмінності обґрунтовані застосуванням спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва і спрощеної форми бухгалтерського обліку. А значить, особливості інформаційної бази зумовлюють необхідність внесення змін у загальну методику проведення аналізу фінансових результатів діяльності малих підприємств. Найскладнішим етапом, що має найбільшу кількість відмінностей від загальноприйнятної методики, є аналіз фінансових результатів, що включає аналіз доходів, витрат, прибутку і рентабельності суб'єкта малого підприємництва. Фінансовими результатами діяльності будь-якого комерційного підприємства є, по-перше, дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, надання робіт, послуг і, по-друге, прибуток (збиток) як результат порівняння отриманих доходів і здійснених витрат діяльності. Тому доцільно аналіз результатів господарської діяльності починати з аналізу доходів від різних видів діяльності суб'єкта малого підприємництва (табл. 1). Джерелом інформації для аналізу є дані форми 2-м "Звіт про фінансові результати".

Методика аналізу доходів малого підприємства

Показник	Код рядку, форма № 2	Звітний рік		Минулий рік		Відхилення		
		Тис. грн	%	Тис. грн	%	"+ -", тис. грн	Темп зростання, %	Пунктів структури
Чистий дохід (виручка) від реалізації	30							
Інші операційні доходи	40							
Інші звичайні доходи	50							
Надзвичайні доходи	60							
Разом, чисті доходи	70		100		100			

Далі необхідно проаналізувати витрати, що відшкодовуються отриманими доходами. Слід зазначити, що внаслідок застосування спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку суб'єктами малого підприємства з 2010 року форма № 2 отримала ще більш спрощену форму, тому провести аналіз стало важче. Це пов'язано з тим, що тепер операційні витрати, які до цього відображались по елементах, тепер виключені з форми. Але для проведення аналізу можна брати довідку у бухгалтера із зазначеними сумами цих статей.

Дані рядку 080, відображають зміну залишків незавершеного виробництва готової продукції у звітному періоді, представляють найбільшу складність для бухгалтера при заповненні форми 2-м. Слід зазначити, що торговельні підприємства, на відміну від виробничих підприємств та підприємств сфери послуг, не заповнюють рядок 080 і не включають собівартість реалізованих товарів до складу матеріальних витрат (рядок 090), а відображають її у вписуваному рядку 140 [5]. Тому для цілей аналізу дані рядку 140 "Собівартість реалізованих товарів" можна порівняти до матеріальних витрат торгового підприємства. Залежності від обраної системи оподаткування, мале підприємство заповнює або рядок 170 "Податок на прибуток" при загальній системі оподаткування, або вписуваний рядок 131 із зазначенням конкретного виду податку (спрощена система оподаткування). Підприємства, що перебувають на спрощеній системі оподаткування (єдиний податок, фіксований сільгосподаток), у рядку 131 відображають суму податку "у тому числі", тобто сума податку повинна бути включена в загальний показник рядку 130 "Інші операційні витрати". При цьому показник рядку 131 не бере участь у розрахунку прибутку (збитку) звітної періоду (довідкою рядок) [6].

З метою аналізу витрат сума в рядку 131 "Єдиний податок" може не тільки аналізуватися самостійно, але і брати участь у горизонтальному аналізі. При вертикальному аналізі, необхідно дану суму відняти зі складу інших операційних витрат.

Аналіз витрат можна провести за даними форми № 2 та довідки бухгалтера за формою, наведеною в табл. 2. Таблиця 2

Аналіз витрат на малому підприємстві

Показник	Код рядку, форма № 2	Звітний рік		Минулий рік		Відхилення		
		Тис. грн	%	Тис. грн	%	"+ -", тис. грн	Темп зростання, %	Пунктів структури
Збільшення (зменшення) залишків НЗП і готової продукції	довідка							
Матеріальні витрати	довідка							
Витрати на оплату праці	довідка							
Відрахування на соц. заходи	довідка							
Амортизація	довідка							
Інші операційні витрати	91							
(єдиний податок)	92							
(собівартість реалізованих товарів)	80							
Інші витрати	100							
Податок на прибуток	140							
Разом витрати	120		100		100			

Як економічна категорія, прибуток характеризує фінансові результати господарської діяльності підприємства. Прибуток є показником, що найповніше відображає ефективність виробництва, обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. На відміну від стандартної форми "Звіту про фінансові результати", де можна виокремити, як мінімум, п'ять видів прибутку (валовий, операційний, прибуток від звичайної діяльності до і після оподаткування, чистий прибуток), у скороченій формі 2-м визначається тільки чистий прибуток як різниця між загальною величиною доходів і загальною сумою витрат (с.190, форма 2-м). При від'ємному значенні в цьому рядку звітності слід констатувати збитки. Рентабельність, на відміну від абсолютного значення прибутку, є відносним показником, також характеризує ефективність роботи підприємства. Для фінансового аналізу найважливішими показниками є розрахунок співвідношення чистого прибутку до рівня продажів, активів, власного капіталу і витрат (табл. 3).

Розраховані показники рентабельності слід порівняти між собою та із середньогалузевими показниками за видами економічної діяльності. Для більш наочної оцінки можна побудувати графіки або діаграми, що ілюструють зміни показників.

Таблиця 3

Методика аналізу рентабельності на малому підприємстві

№ п/п	Найменування показника	Економічний зміст розрахунка	Розрахунок показника			Характеристика показника
			Звітний	Попередній	Відхилення	
1	2	3	4			5
Рентабельність капіталу						
1	Рентабельність сукупного капіталу (ROA)	чистий прибуток/усього джерел засобів	с.150, форма № 2-м/с. 640, форма № 1-м			Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в майно підприємства
2	Рентабельність власного капіталу (ROE)	чистий прибуток/власний капітал	с.150, форма № 2-м/с. № 380, форма № 1-м			Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал для отримання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня вкладеного капіталу
3	Рентабельність основних засобів	чистий прибуток/основні засоби	с. 150, форма № 2-м/с. 080, форма № 1-м			Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує основні засоби для отримання прибутку, тобто який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в основні засоби

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	
Рентабельність продажів					
4	Чиста рентабельність реалізованої продукції	чистий прибуток/виручка від реалізації	с. 150, форма № 2-м/с. 030, форма № 2-м		Характеризує ефективність виробничої діяльності підприємства, показує, скільки гривень прибутку припадає на 1 гривню доходу від реалізації
5	Рентабельність доходів	чистий прибуток/усього доходів	с. 150, форма № 2-м/с. 070, форма № 2-м		Показує загальну ефективність діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення всіх видів доходів
Рентабельність виробництва					
6	Чиста рентабельність діяльності	чистий прибуток/усього витрат	с. 150, форма № 2-м/с. 120, форма № 2-м		Показує скільки гривню чистого прибутку припадає на 1 гривню всіх витрат

Розраховані показники рентабельності слід порівняти між собою та із середньогалузевими показниками за видами економічної діяльності. Для більш наочної оцінки можна побудувати графіки або діаграми, що ілюструють зміни показників.

Таким чином, удосконалена методика аналізу фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва відображає особливості інформаційної бази аналізу, зокрема особливий характер форми 2-м "Звіту про фінансові результати". Значні відмінності від загальноприйнятої мають на змісті методики аналізу витрат і розрахунку показників рентабельності діяльності малого підприємства. Подальшому дослідженню підлягають питання організації аналізу статистичної звітності підприємств, що є другим джерелом інформації для аналізу та управління.

Наук. керівн. Хмеленко Г. Г.

Література: 1. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: указ Президента України // Бухгалтерія. Збірник систематизованого законодавства. – 2000. – № 37(40). – С. 156–158. 2. Рогатенюк Е. В. Фінансовий аналіз діяльності підприємства: навч.-метод. посібн. / Е. В. Рогатенюк, І. М. Пожаринська. – Симферополь: КА ПКС, 2003. – 56 с. 3. Павловська О. В. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / О. В. Павловська, Н. М. Прикуляк, Н. Ю. Невержицький. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с. 4. Іванієнко В. В. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / В. В. Іванієнко. – Х.: ІН ЖЕК, 2003. – 176 с. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва", затверджене наказом М Ф У від 25.02.2000 р. № 39 зі змінами і доповненнями // Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку: нормативна база. Нова редакція. – Х.: Курсор, 2005. – 248 с. 6. Губіна І. Форма №

2-м: маленька та молоденька // Губіна // Бухгалтерія. – 2005. – № 42(665). – 17 жовтня. – С. 58–62. 7. Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / Л. Д. Буряк. – К.: КНЕУ, 2002. – 84 с.